

MERCIER, Désiré, kardinaal (Braine-l'Alleud 21 november 1851 - Brussel 23 januari 1926).

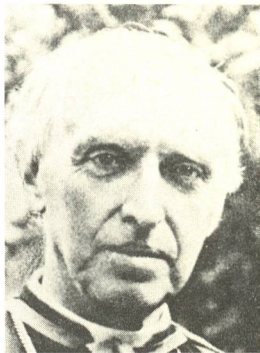
Hij studeerde achtereenvolgens aan het Sint-Romboutscollege (1863-'68), aan het Klein (1868-'70)

en het Groot Seminarie te Mechelen (1870-'73), aan de Leuvense universiteit, waar hij subregent was aan het Pauscollege.

Hij promoveerde tot baccalaureus (1875) en licentiaat in de theologie (1877). Deze laatste universitaire graad werd later met het doctoraat gelijkgesteld. Van 1877 tot '82 doceerde hij aan het Mechels Klein Seminarie wijsbegeerte.

Na zijn benoeming tot professor in de wijsbegeerte aan de Leuvense Alma Mater stichtte hij er het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte (1882-1906). Na een veertienjarig verblijf te Leuven werd hij tot aartsbisschop van Mechelen benoemd. Hij werd er gezalfd op 25 maart 1906.

We beschikken nog niet over een wetenschappelijke biografie van deze kerkvoogd. De meeste aan hem gewijde werken zijn populariserend of officieel

laudatief. A. Simon had op zich genomen Merciers leven te beschrijven en mocht daartoe het Mechels archief inzien. De dood belette hem het werk te voltooien, doch in 1960 deelde hij de grote lijnen van de ontworpen biografie mee in het opusculum *Le Cardinal Mercier*. Dit werk is tot nu toe het beste kritisch overzicht van Merciers leven en werk.

Te Leuven behoorde Mercier ongetwijfeld niet tot de kring van personen waartoe we b.v. kunnen rekenen J. Sencie, M. de Baets, J.-B. Abbeloos, die positief en actief Vlaamsgezind voelden en handelden. Men kan evenwel toegeven dat hij in 1906, bij zijn promotie tot het episcopaat, het goed recht erkende van wat A. Simon de „culturele promotie” van het Vlaamse volk noemt en van de literaire emancipatie van zijn taal in het onderwijs, met uitsluiting evenwel van de universiteit; het herderlijke document waarin deze materie behandeld werd, de *Instructions* van 1906, werd van Vlaamse zijde evenwel heftig aangevochten (z. *Kerk en V.B.*; ook *Onderwijs en V.B. : Middelbaar onderwijs*). Terzelfdertijd voelde Mercier zich ongerust ten aanzien van de tendensen van de *V.B.* en haar impact op de goede Vlaamse clerus. Hij getuigde dat hij geen priesterretraite liet voorbijgaan zonder de priesters te waarschuwen tegen de gevaren van het nationalisme.

Het rumoerig protest van de studenten tijdens de Leuvense herdenkingsfeesten van de universiteit (1909) en het voorleggen van de Vlaamse eisen op het Katholiek Congres te Mechelen (1909) ontstemden de kardinaal. De petitie in 1911, georganiseerd door de „drie kraaiende hanen” nl. L. Franck, F. van Cauwelaert en C. Huysmans, wekte nieuwe zorgen bij hem op. Toen kwam de Eerste Wereldoorlog en moest Mercier vaststellen dat zijn oproep tot patriottisme de opkomst van het activisme, waartoe zelfs vrome katholieken als L. Dössel toetraden, niet kon beletten. In 1917 richtte C. Verschaeve een brief aan de Mechelse kerkvoogd, wiens invloed aldus van Vlaamse zijde niet werd ontkend. Mercier trad evenwel geleidelijk strenger op en in 1917 kwam het bij een priesterwijding te Mechelen tot ernstige incidenten. Na de bevrijding bleef Mercier ijveren om de nationalistische Vlaamse stromingen te remmen. Hij verbood het lezen van *Het Vaderland*, trachtte de redactie van *De Standaard* te beïnvloeden, ondernam zelfs stappen te Rome om van de Paus steun te krijgen op het ogenblik dat M. de Baets (z. aldaar) er zijn invloed in tegenovergestelde richting deed gelden.

Op 16 november 1922 kreeg Mercier uiteindelijk een pauselijk schrijven, waarop wellicht de nuntius Micara, gewonnen voor de politiek van Mercier en van de toenmalige regering, had aangedrongen. In 1923 gaf Mercier zich ten slotte gewonnen voor het oprichten van een Vlaamse universiteit en lanceerde bij minister Van de Vyvere de idee deze nieuwe stichting te Antwerpen te vestigen, een voorstel dat door mgr. Ladeuze gekelderd werd. Tengevolge daarvan werd beslist de Leuvense Alma Mater, waar Mercier reeds in 1911 de vernederlandsing van twee colleges per faculteit had toegestaan, verder te vernederlandsen. Het volgend jaar weigerde Mercier aanwezig te zijn op het congres van de Katholieke Vlaamsche Landsbond. Misschien wijst dit op zijn verlangen zich meer en

meer van de politiek te distantiëren en een vroeger gezegde (1909) waar te maken: „Nous, évêques, nous essayons scrupuleusement de rester totalement étrangers aux luttes politiques, lesquelles sont trop passionnées et pourraient compromettre toute notre œuvre apostolique”.

Merciërs houding, waarvan we enkele trekken aangegeven hebben, was aanleiding tot veel discussie en kritiek in Vlaamse kringen. In 1921, bij het verlaten van de kathedraal, werd hij zelfs uitgewouwd. Simon probeerde Merciërs reacties te verklaren. Hij verwijst daartoe naar zijn Waals temperament, zijn Latijnse opvoeding en zijn eenzijdige waardering van de Franse cultuur, zijn opvatting van de universiteit als academisch centrum voor een elite, zijn streven het priesterlijk apostolaat los te maken van de politiek, zijn mystiek patriottisme dat aanhoudend vreesde voor het verlies van de eenheid van het land, zijn liberale drang naar vrijheid voor de huisvader bij de keuze van de taal waarin zijn kinderen opgevoed zouden worden. Het is merkwaardig dat de Brusselaar A. Simon al die beweegredenen streng op de korrel neemt. Merciërs Waals temperament, aldus Simon, benevelde soms zijn geest. Zijn bewondering voor de „culture française” was eenzijdig en kortzichtig. De sociale rol van de universiteit stond hem te weinig duidelijk voor de geest. Inzake het losmaken van apostolaat en politiek sprak hij zichzelf tegen of onderging hij althans een opvallende evolutie. De eenheid van de staat vatte hij te simplistisch op. En niet op alle gebieden verdedigde hij het liberale standpunt dat hij voor de vrije keuze van de taal in het onderwijs opeiste. We voegen hier nog aan toe dat Mercier te weinig rekening hield met het standpunt van zijn collega's Heylen, bisschop van Namen, en Rutten, bisschop van Luik, inzake de Vlaamse emancipatie. De kritische geschiedschrijving moet dus Merciërs houding tegenover de Vlaamse strijd niet als een lichtpunt beschouwen in zijn alleszins schitterende carrière.

LITERATUUR: *Z.Em. Kardinaal Mercier. 1851-1926. Gedenkboek* (1926); - A. Simon, *Le Cardinal Mercier* (1960); - A. Simon, *Position philosophique du Cardinal Mercier* (1962); - R. Boudens, *Kardinaal Mercier volgens het archief van de Wilhelmstrasse*, in *Collationes, Vlaams Tijdschrift voor Theologie en Pastoraal* (december 1972, nr. 4, p. 505-545); - R. Boudens, *Kardinaal Mercier en de Vlaamse Beweging* (1974).

JOZEF COPPENS